Перші дві яви драматичної думи
Михаила Петренка "Найда",
(адаптація тексту до сучасних мовних норм, 2013р.)

Перші дві яви з драматичної думи "Найда"
Михайла Петренка.

Дійові особи:
Марія Дорошенко
Анна (Галя), її племінниця

Дія перша.

Кімната малоросійської заможної родини.
Слобода Цареборисів Харківської губернії
(з 1919 року с. Червоний Оскіл, Ізюмський район Харківської області).

Ява перша.

(Галя заходить у кімнату і співає)

За тучами, за хмарами,
сонечко несходе;
За вражею роботою
Милий не приходе.
Тучи, хмари громовие,
Розійдитесь ризно!
Прибудь милий, чорнобривий,
Хочь нерано, – пизно. і т. д.
(слова народної пісні)

Галя: Ой, Боже, Боже милости́вий!
Як довго милого из хутора нема,

Чого там бариться мій голуб сизий?
Давним-давно приїхати пора.
Колиб він знав, як тут скучаю,
Як нудно, важко жить мені,
І що тут робиться на серці, на душі;
Я вірю, всеб для мене він покинув:
Плуги, і хутір, і волів,
І соколом додому прилетів.
Ніде без милого я місця незнайду:
У хаті ніч, на дворі жарко,
Туди піду, сюди прийду,
Його нема, – чогось-то жалко.
Не знаю, що сама роблю,
То те вхоплю, другé вхоплю,
Глядиш, усе летить додолу.
Чи скоро милий мій приїдеш ти додому?
Прилинь, прилинь. Боюсь з ума зійду.
Я цилий день дурна ходжу;
Що коло мене є – нечую і небачу;
А тильки чую те, як плачу,
І те, як серденько болить.
О, Боже мій! Де горе се взялося?
Ще молода, на світі не жила,
А вже воно, мов та змія,
Так дуже в серденько впилося.
Ох, знаю я, чого терплю,
Чого болить душа і світ темніє.
Мені ще гріх, ще літа молодіє,
О, Господи, прости, а я уже люблю!
Люблю і мучусь без кінця,
Несу великий страх і горе,
Спаси мене, великий Боже!
(починає молитися)
Молитися немає сили.
От так у вочах і стоїть,

О, Боже мій! Душа болить…..
Ану, лишень, пригну коліна.
(становиться на коліна)

Ява друга(входить тітка)

Тітка: Бач, молиться, і вся в сльозах,
Та неабия́к, – на колінах.

Галя (підводиться):

Се тітонька!… Та ізлякалась же на прах!

Тітка: З базару я прийшла, та й стала, бач, у сінях,
Та й слухаю, що ти у хаті не одна,
А з кимсь балакаєш, я думала, що гості;
Тихесенько сюди ввійшла…
Дивлюсь, – ти простяглася на помості.
Скажи, голубонька моя,
Чого жива до Бога лізеш?

Галя: Ох, мамочко моя!
Під час і горя неумириш.
Сиділа я, сумуючи, одна,
От тут, як раз, коло вікна,
То те, друге на ум мені всходило;
Згадала й те, що я на світі сирота,
И горе серцем овладіло
Невідоме мені до сій пори;
І стало трудно, стало важко,
Родителів так стало жалко, –
Мене так сльози залили.
Я світа Божого невздріла, —
Не відаю коли, і як

Упала я пред Богом на коліна,
І гірко плакала, молилась…..

Тітка: Згадала баба дівера, що добрий був;
От так і ти, моє племятко,
Через 16 літ згадала матір, батька.
Пора таки збрести на ум!
А ще об чім молилась ти?

Галя: О, милостей багато є у Бога,
Молитва, сльози сироти
До їх пряма, пряма дорога;
Пред Богом так, мов ті зірки,
Блещать сирітскиі слізкй!
Не про одне Создателя молила:
Щоб дядько був здоров, та не болів,
Щоб ви були здорові, я б щаслива,
Щоб Бог мене благословив
На добре діло, аж із неба….

Тітка: Нехай і так! Просила жениха?

Галя: Мені його не треба.

Тітка: Ні Богу свічка ти, ні чорту кочерга!
Твоя молитва ні к чѐму не годиться.
Чи можно ж дівці так молиться,
Щоб не просить у Бога жениха?
Ох, не розумна ти, як бачу!
Тобі 16 літ, ти не мала,
Давним-давно тобі пора
Напам'ять знать молитву всю дівочу.

Галя: Коли б так, навчилась?

Тітка: Ти попроси сусіду нашу;
Вона б тебе молитись поучила.
Як каже люд, незнає отченашу, –
А як почне молитися вона,
Та все чита, та все чита,
Та знайсобі, поклони гате;
Умориться, – аж піт пройме,
А куряву ж таку зіб'е,
Що хоч тікай мерщій із хати!
І всеж-то просить жениха;
Та не аби тобі якого, –
Хорошого та молодого;
Щоб він собі красивий був,
Та щоб горілочки не дув,
Щоб був собі високий, не маленький;
Чорнявий, мав би довгий вус
І пареньок таки ловкенький.

Галя: Вона вже дівка хоч куди,
Їй, може, треба женихів;
А я ще молода, – сього неразумію.
Про хлопців я і думати невмію.

Тітка: О, Боже мій! Дівчата всі таки,
Черниці з виду ви, і трохи не святі;
Но знаю вовка я по шерсті….
Я дівкою сама була,
Ви хлопців любите до смерті
Всі, без розбору, – як одна;
На серці чортова ся думка,
А глянь на вас і дівка, як голубка!
Та ви, притворщиці великі!
Коли бто кожна з вас дала
Всю воленьку рукам, та язику,
Оп'ять булоб смішеніє язи́ків, –

На свиті стало б як в шинку;
Одна другій ви б патли обривали,
А хлопцям очі видирали!

Галя: Ви, кажеться, хотіли щось казати…

Тітка: Спасибі, серце, нагадала;
А я, бу́ло, зовсім забула
Об тім, що думала сказать.
Я жениха тобі знайшла:
От чоловік, який-то, Боже!
Його полюбиш, певно, ти,
Чорнявий, стрійний, бравий, гожий,
Він просто клад для сироти;
І неабиякого роду,
Ізвісний парень в слободі,
Та ще к тому один в сім'ї;
Не пьяниця, – як знаю, зроду
Він в рот горілки не бере;
А смирний так, як те телятко,
А любе, Боже, як тебе!
Що аж глядіть на його жалко.
Я думаю, що ти за його підеш.

Галя: Ні. Заміж я ніколи не піду,
Ні чиєю жінкою не буду;
Бо знаю, счастя не знайду,
А лиха, певно, що здобуду.
К тому ж, іти яка нужда,
Хиба я бідна, чи невільна?
Я, слава Богу, всим довільна.
Мого наслідця і добра
Мені до смерті, певно, стане.
Що в тім печалі і нужди,
Що так краса моя зав'яне;

Зате ж ніхто мою косу,
Не буде пальцями чесати;
Зате ж ніхто мою красу
Ногами не дожде топтати.

Тітка: Не хочить заміж, бач, іти!
Филозопія, филозопство! (в тексті рукопису закреслено)
Чи видано се сумазбрідство? (цей рядок – замисть закресленого)
О, лицемірне все дівотство!
За се їх, Господи, прости,
Що навпротив себе говорять;
А як пошле Бог старостів, –
Дівчата ті, та бач, не ті;
Тоді, спасибі їм, не спорять,
А кажуть: "ну, лишень, скоріше
Чіпляйте, мамо, рушники".
Кумедні дуже сі дівки!

Галя: Того кумедні, що дурні,
Я б старостáм гарбуз печений
Підставила б, як раз під ніс.

Тітка: Вони то умні, – ти, дурна!
Чого ж дурієш ти? – не знаю.
Я тобі тітка, – не чужа,
І я добра тобі бажаю.
Совітую тобі не кидатись людей,
Бо ти живеш на свиті сиротою;
А сирота, як кажуть, без очей,
Того й гляди, – зустрінешся з бідою.
Іди ти заміж, не мудруй!
Покинь сі панські витребеньки!
Тобі ще грих, ще літа молоденькі
На серці думку сю носить.
Ти не жила на світі стілько,

В твої літа не розсудить,
Що солодко, або що гірко.
І думки сі ти викинь з голови.
І заміж, я кажу тобі, іди!

Галя: Тьотусечко моя, голубонька моя!
Моя золотая, моя дорогая!
Я вас люблю, кінця нема;
Чому ж нещасна я такая,
Що ви не любите мене,
І хочете людям віддати.
Та що се, Боже мій, таке!
Зовсім вигóнять мене з хати.
А я піду та дядькові скажу,
Розплачусь перед ним, пожалуюсь йому.
На вас, на ваші всі затії,
Побачите що буде вам,
І вашим скверним женихам.
Мене, спасибі, любить дядько,
То, тільки вам мене не жалко,
Хоча б орда мене взяла;
А я, як здумаю розстатись з вами,
Так і заллюсь горючими сльозами,
І цілий день, мов та дурна.

Тітка: Та ти сьогодні, щось чудненька!
Неначе, Галю, ти маленька, –
Бо плещеш бозна-що таке.
Що я кажу, і дядько скаже те,
Що вік тобі у дівках не сидіти,
І що тобі таки пора,
І до чужого вже двора.

Галя: Ну що ви будете робити,
Коли по вашому, та заміж я піду;

Ну хто вас стане так любити,
Як я вас, тьотушка люблю?
Хто вам, коли мене не стане,
Розчеше голову, пов'яже?
З ким дядько буде шуткувать?
А вас хто стане утішать,
Брехавши з ранку до півнóчі?
Або під вечір – по весні,
Хто буде вам співать пісні,
Про чорні брови, карі очі?
Безщасна доленька моя!
Настане осінь, там зима,
Завиють вітри, вдарять вьюги,
І вам без мене скучно буде;
І ви заплачете не раз,
Згадавши бідну вашу Галю.
І от забудетесь під час,
Що я живу в чужому кра́ю,
І підете мене шукать,
По хаті скрізь, і там, на дворі,
І будете мене гукать
На вулиці і по садкові;
І скажете: і тут нема, і там нема,
Куди ж дівалася вона?
Де той привіт, де тая жалість? –
Мене покинула на старість!
У хаті нікому прибрать,
І нікому людей прийнять;
Та де ти, Галю, серце моє? –
Тут хлинуть сльози поневолі!
Нелегко буде і мені
Без вас там жити на сторонці,
В сльозах взійдѐ і за́йде сонце;
Все буду я глядіть туди,
Де живете́ ви, аж за гори;

Все буду вас до себе звать,
А муку серця, тяжке горе,
Вам буду з вітром посилать;
І стану сохнуть всякий час,
Як від морозу квіт рожевий,
А умирать прийду до вас;
Не в хату,… ні, в садок вишневий!
Туди печаль і голову мою
На материнськую могилу
Я понесу, там положу,
Туди на суд вас позову!

Тітка: Та перестань, голубонька моя!
Твої слова для мене бóльні;
Ти, мабуть, хочешь, щоб і я
С тобою плакала сьогодні.
Чи може статься, щоб тебе
Я за очі дала, хіба здурію!
Я без тебе дихнуть не вмію.
Ми приймем зятя до себé
І будеш ти його любить,
А він тебе жаліть і почитати.
І вашу жизнь Господь благословить;
Ви будете щасливі і багаті;
Глядя на вас, і ворог буде рад!
А я з старим молитись стану Богу,
Готовиться в ту дальнюю дорогу,
З якої ми не вернимось назад.
Тепер, я знаю, бачиш ти,
Чого зарані так печалюсь за тобою.
Ох! страшно серденько мені,
Тебе покинуть сиротою,
З такими з чорними бровами!

Галя: Та хто там сватає такий?

Тітка: Іван Васильович Шнуренко, –
Ізвісно, писарь волосний!

Галя: Ох, Боже мій! Ох, моя ненько!
Та я за його не піду.

Тітка: Напав тебе не в пору дрик!
Ну чим же він не чоловік? –
Жених такий, що лучшого не треба.
Коли б він трапивсь на другу́,
Підскочила б як раз до неба
Від радості такому жениху.

Галя: Нехай другі і радуються йому;
Мені тут радість невилика.
Я знаю, прийдеться до сліз!...
Ну, тьотушка найшли ви чоловіка,
Се не жених, а просто ніж!
Послухайте, що я скажу
Йому і Вам, та прямо в вічі:
Нехай умиється він тричі,
А я за його не піду,
Бо я його і духу не терплю.
Нехай се буде примха панська!
Він циган сам, і річ циганська;
А мати там із біса зла;
Від неї встане вся наруга.
Вона мене із'їсть сама;
К тому ж він п'яни́ця й волоцюга.

Тітка: В тебе язик, як бритва доню.
Не гріх тобі, не страм тобі,
Давать йому такую волю:
Страмить людей без всякої вини.
Де ти набралася такого духу

брехати так? І мати зла,
А син не тямиться, як п'е сивуху!...
Як бачу я, з святих нема добра;
Вони хочь здорово поклони дують,
Затеж і лаются гаразд, і судять
І піднімають мир на сміх.
Так, серце, гріх,
І для людей обидно,
І слухати од дівки стидно.

(Галя плаче)

Тітка: Я, кажеться, тебе не била,
А ти уже й губкй́ надула,
Сльозами щочки окропила.
Ой, слухай, Галочко, сюди!..
Та ну, не плач же, Бог з тобою!
Ти ще тоді маленькою була,
Як мати, серденько, твоя
Осталась горювать вдовою.
Не встигла ще вона обтерти сліз
За мужиком, як тут болізнь
Мою голубоньку із ніг звалила.
От раз прийшла я хвору навістить,
Дивлюсь, сердешная лежить,
Чуть тепла та жива, и рученьки схрестила.
Що ти, сестра? та що ти робиш?
Ти мабуть нас покинуть хочеш?
Сказала я уся в сльозах,
А ти тоді ігралася в ногах!
– "Мені осталася минута до могили,
Сестра! Бог не послав тобі дітей,
Возьми ж мою дочку замість дитини, –
Нехай не буде без очей!"
Я трохи з горя не здуріла,

Без пам'яті тебе я на руки вхопила,
А ти мене руками обняла
І п'явкою до серденька прилипла;
А я тоді од сліз зовсім осліпла,
Невбачила як Богу душу отдала
Моя безщасная сестра!
(плачуть обидві)
І з тій пори на свої руки
Тебе я, Галочко, взяла,
О, скілько радостей, о, скілько муки
Моя душа перенесла,
Поки Господь мене сподобив
Тебе до розуму, як треба, довести
І дівкою побачити у всій красі.
Сказать нельзя, як я тебе жаліла.
О, мати так не жалує дочку!
Жила і дихала тобою, –
Не раз робилася малою,
Не раз ігралася з тобою на піску.
Бувало ти чого смієшся, –
І я мов дурочка сміюсь,
Заплачеш ти чого, сердешна, –
І я заплачу, зажурюсь.
Ось бачиш сі лиса і гори,
На них кохала я тебе;
І там перейняла ти в мене
Мої пісні, печаль і горе;
Там, там головоньку твою
Я всю кудрями завивала,
А ти за сю мою любов
Мене у ноги цілувала.
Чи думалось коли мені,
Кохаючи тебе без міри,
Що прийде врем'я те на ділі,
Що ти за всі мої труди,

Мою любов, моє кохання
Заплатиш, бач, непослуханьєм?
Бодай сього удруге не дождать.....
О, лучше з матір'ю твоєю
Мені б прикритися землею!

Галя: Хто вам сказав, що я вас не люблю,
Не слухаю? – не говоріть напрасно!
О, дайте рученьку до серденька прижму,
Чогось воно забилось страшно!
Незнаю, як вас і любить,
Ну, дайте ніжку поцілую!
Чогось моя душа болить,
І важко так, і я тоскую?
Де сльози ділися мої? –
Тепер наплакатись у волю.
Тут темно, кажется мені?
Боюсь, боюсь зробитися сліпою!
Не сердьтесь, тьотю, на мене,
О, гляньте, гляньте веселіше!
Я слово вам даю святе
Не огорчати так вас більше.
Ні, тьотушка! я вас люблю;
Для вас у воду хоч по шию,
І за немилого піду,
Що в тім нужди, що потім одурію!...
Ну хоч погляньте на мене!...
Не любите мене, як бачу;
Ох, мамочко моя, скажіть,
Чим заслужила я неласку вашу.

Тітка: Галочко моя, моє ти серденятко!
Сирітка милая, сизеньке голубятко!
Люблю тебе без міри, без кінця.
Ти мій цвіток, мого кохання,

Моя надія, сподіваньє;
В тобі душі не чаю я;
Ти – моя радисть і утіха!
Послав же Бог святий мені
На старість літ племінницю такую,
Іди, лишень, мене скоріше обійми!
А я тебе в головку поцілую,
І подивлюсь у очі карії твої,
Яких ніде найти не можно.
Ану, лишень, роскинь роскошно
Ти чорні кудроньки свої!
Дай, налюбуюся тобою,
Як лебідь чистою водою!
Дай, надивлюся на тебе,
Моя голубонька безвинна!
Твоя краса чудесна, дивна,
Такої в світі не знайти.
Ну що за очі, що за брови!
Ти, певно, їх взяла у долі
На радість людям і собі.
Давно б пора намалювати
Твою дівочу красоту.
Де ти сестра? – ну годі спати
Устань, поглянь на сироту!
Ти по лицю, мов та княгиня,
Но, Боже мій, яка судьбина
Тебе на світі жде?
Ти все журлива, та журлива,
Ти чуєш лихо на себе
Боюсь, боюсь ти будиш нещаслива!
Невідомо, не знаємо о чім
Ти все тоскуєш, та тоскуєш,
Ну вийди заміж, так повір,
Тоску на вікі ти забудеш,
Забудеш ти співать тоді

Пісни печальні, жаліблівіІ будеш ти весела та жартлива,Спокійная, щаслива.

М. Петренко
Харків.
20 січня, 1845 року

Також інформація про рукопис надається в статті "Нові знахідки щодо творчості
Михайла Миколайовича Петренка" в розділі "Дослідження" сайту, присвяченого Поету.
20 січня, 1845 року